

УДК 613.84 - 053.7 (477.83)
DOI 10.11603/1681-2786.2020.4.11904

Т. Г. ГУТОР, С. П. КОЗІЙ-БРЕДЕЛЄВА

ПОШИРЕНІСТЬ ВЖИВАННЯ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ СЕРЕД МОЛОДОГО НАСЕЛЕННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, м. Львів, Україна

Мета: проаналізувати поширеність вживання тютюнових виробів серед молодого населення Львівської області.

Матеріали і методи. Проведено соціологічне вибіркове анонімне опитування молодих осіб (n=410, віком 18–44 роки) Львівської області щодо поширеності вживання тютюнових виробів і популярності новітніх методів куріння.

Результати. У ході дослідження з'ясовано, що з появою новітніх систем нагрівання тютюну прихильників звичайних сигарет серед молодих осіб Львівської області не поменшало. Навпаки, до них приєдналися курці IQOS та Glo. Встановлено, що кожна третя молода особа Львівської області ((34,39±2,35) %) вживала тютюнові вироби. Вперше в Україні пристрої для нагрівання тютюну з'явилися у продажу в 2016 (IQOS) і 2018 (Glo) роках, а частка осіб, які їх використовують, постійно зростає. З'ясовано, що зі всіх респондентів (11,71±1,59) % використовували тютюнові вироби для нагрівання IQOS та Glo, при чому з-поміж них (47,92±2,47) % вживали їх щодня. Також встановлено, що значно зростає поширеність альтернативних методів вживання тютюну серед жіночого населення молодого віку.

Дослідження показало, що (72,92±2,19) % респондентів назвали основною причиною початку використання даних виробів як спосіб заміни куріння традиційних сигарет. Решта користувачів спробували їх як розвагу і через цікавість (продукцію постійно вдосконалюють – це стосується як оновлення дизайну, розмірів, форми, так і зручностей при використанні – зростає тривалість роботи без підзарядки тощо). Серед опитаних (6,25±1,20) % осіб повною мірою не усвідомлювали ризиків використання цих пристроїв для власного здоров'я. А з курців звичайних сигарет (1,85±0,67) % анкетованих частково розуміли шкідливий вплив куріння на свій організм.

Висновки. Робота аргументує потребу в науковому опрацюванні системи попередження новітніх методів вживання тютюнових виробів з-поміж молодого населення і запровадження правил контролю за тютюном та новими пристроями для куріння на законодавчому рівні.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: поширеність тютюнокуріння; тютюнові вироби; новітні системи нагрівання тютюну; вплив куріння на організм.

Поширеність тютюнокуріння є однією з найсерйозніших небезпек для здоров'я населення. За даними ВООЗ, щорічно у світі помирає понад 8 млн осіб через хвороби, які спричинені цією залежністю, у тому числі 85 тис. осіб в Україні [1]. Окрім того, вживання тютюну завдає істотних економічних збитків. До них можна віднести значні витрати на охорону здоров'я та втрати людського ресурсу в результаті захворюваності й смертності, які зумовлені вживанням тютюну [10].

Щороку українська економіка втрачає 3,2 % ВВП через витрати на лікування курців та соціальні виплати особам, які втратили працездатність внаслідок куріння. У 2018 р. – ця сума становила \$3,6 млрд. І це без урахування кількості державних коштів, що витрачають на лікування хворих на рак легень, закупівлю ліків від алергічних захворювань тощо [4, 7]. Згідно з даними ВООЗ, Україна посідає одну з передових позицій серед європейських країн за частотою куріння з-поміж дорослого населення [1]. Дедалі більше українців помирає передчасно від серцево-судинних, легеневих, психічних захворювань, діабету, раку. Більшість із цих смертей зумовлена одним

із ключових факторів ризику – вживанням тютюну [3, 5]. Куріння тютюнових виробів у всьому світі (і в тому числі в Україні) є справжньою загрозою для здоров'я людей і причиною смертельних випадків як серед активних споживачів тютюну, так і більше 600 тис. смертей серед пасивних курців, які піддаються впливу вторинного тютюнового диму [6, 8]. В Україні впродовж 2010–2017 рр. вдалось досягти значного прориву в контролі над тютюном, за цей період поширеність куріння зменшилась на 20 %. Проте станом на 2017 р. 7,2 млн українців курило, з них 20 % – це діти віком від 15 років, також відомо, що вік початку куріння поступово знижується [2]. Провідні тютюнові компанії світу, втрачаючи поступово користувачів традиційних сигарет, шукають нові шляхи завоювання прихильників куріння. Зниження поширеності куріння звичайних сигарет серед осіб молодого віку в нашій країні відбувається на фоні зростання популярності альтернативних видів куріння. Це і електронні сигарети (Е-сигарети, вейпи), і пристрої для нагрівання тютюну (IQOS, Glo), кальяни [3, 9].

Мета роботи: проаналізувати поширеність вживання тютюнових виробів серед молодого населення Львівської області.

© Т. Г. Гурор, С. П. Козій-Бределева, 2020

Матеріали і методи. У ході дослідження опитано 410 осіб віком 18–44 роки, з-поміж яких було 200 чоловіків і 210 жінок, із метою виявлення споживачів різних тютюнових виробів та користувачів новітніх способів вживання тютюну. Вибірка є репрезентативною щодо молодого населення Львівської області ($p < 0,05$). Проведено одномоментне, анонімне опитування в термін з 15 січня до 14 лютого 2020 р.

Отримані первинні дані були систематизовані в електронну базу даних. При аналізі середніх величин для визначення нормальності розподілу використовували критерій Шапіро – Уїлка. У випадку гаусівського розподілу результати наведено як $M \pm SD$ (середнє арифметичне та його стандартне відхилення); у випадку негаусівського розподілу результати наведено у вигляді Me (25 %; 75 %), де Me – медіана, 25 % – перший квартиль, 75 % – третій квартиль.

Результати аналізу відносних величин наведено у вигляді інтенсивних показників та їх похи-

бок, які розраховували за методом Вальда ($P \pm p$). Достовірність різниці між відносними величинами встановлювали за допомогою критерію χ^2 Пірсона. Різницю вибірок вважали достовірною при $p < 0,05$.

Усі статистичні обрахунки проводили із використанням програмного забезпечення RStudio v. 1.2.5042.

Результати дослідження та їх обговорення.

Встановлено, що традиційні та новітні тютюнові вироби вживали (34,39 \pm 2,35) % опитаних людей молодого віку міста Львова. Оскільки часто було констатовано факт одночасного вживання кількох різних типів тютюнових виробів, то поглиблений аналіз поширеності (рис. 1) засвідчив, що зі всіх респондентів (26,34 \pm 2,18) % вказали, що курили звичайні сигарети; (24,15 \pm 2,11) % – кальян; (11,71 \pm 1,59) % – системи нагрівання тютюну (IQOS, Glo); (9,02 \pm 1,42) % – сигарелли або сигари; (6,34 \pm 1,2) % – електронні сигарети.

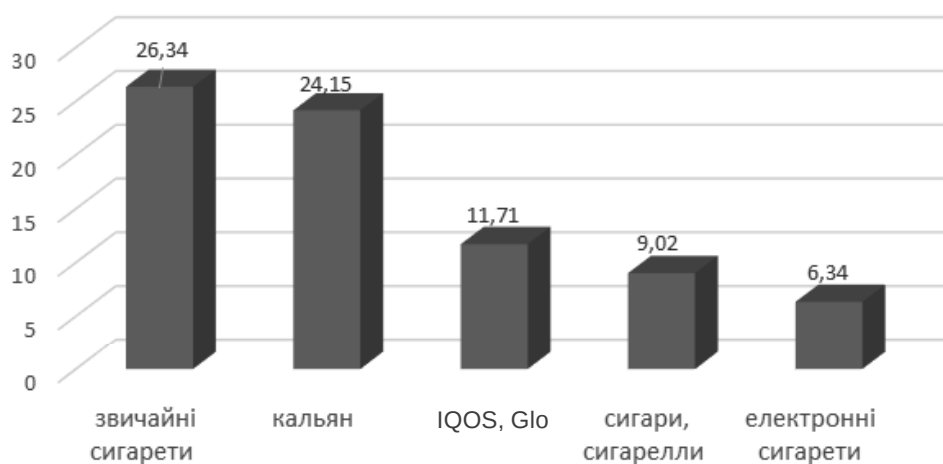

Рис. 1. Поширеність вживання тютюнових виробів серед опитаних людей молодого віку Львівської області (%).

Першочергово досліджено поширеність вживання звичайних сигарет. Встановлено, що з-поміж курців звичайних сигарет (47,22 \pm 2,47) % курили їх часто, тоді як (52,78 \pm 2,47) % – інколи. Стосовно кратності куріння сигарет, то (48,15 \pm 2,47) % вживали їх щодня; (18,52 \pm 1,92) % – кілька разів на тиждень; (8,33 \pm 1,36) % – кілька разів на місяць; а (25,00 \pm 2,14) % опитаних курців – на дозвіллі, вечірках, святкуванні. Проте дана кратність має відмінності залежно від статі (рис. 2). Зокрема, з-поміж чоловіків-курців щодня курили звичайні сигарети (56,41 \pm 3,51) % осіб, тоді як з-посеред жінок – (26,67 \pm 3,05) % ($p < 0,05$).

З-поміж опитаних курців середнє значення викурених сигарет складає 5 (2; 12,25) штук протягом одного дня. При цьому мінімальна кількість викурених сигарет становила одну сигарету на 3 дні, а максимальна – 40 сигарет на день. Порівнюючи середнє значення викурених сигарет

залежно від статі, встановлено, що чоловіки курили в середньому 5,5 сигарет протягом дня, а жінки – 2.

Зі слів опитаних, щотижня вони витрачали на тютюнові вироби від 5 до 550 грн, що становить в середньому 80 грн на тиждень. За курсу долара США в січні 2020 р. 24,25 грн/1 долар, можна вирахувати, що витрати одного курця лише на придбання сигарет становлять в середньому 171,55 долара на рік. Водночас максимальні витрати 550 грн на тиждень скорочують домашній бюджет на 1179,38 долара щороку.

Проведено аналіз суб'єктивних думок курців щодо доступності сигарет при купівлі. Встановлено, що за десятибальною шкалою (1 – недоступно, 10 – доступно) опитані визначали середнє значення доступності на рівні 9 (8; 10) балів, що вказує на високу доступність звичайних цигарок при купівлі.

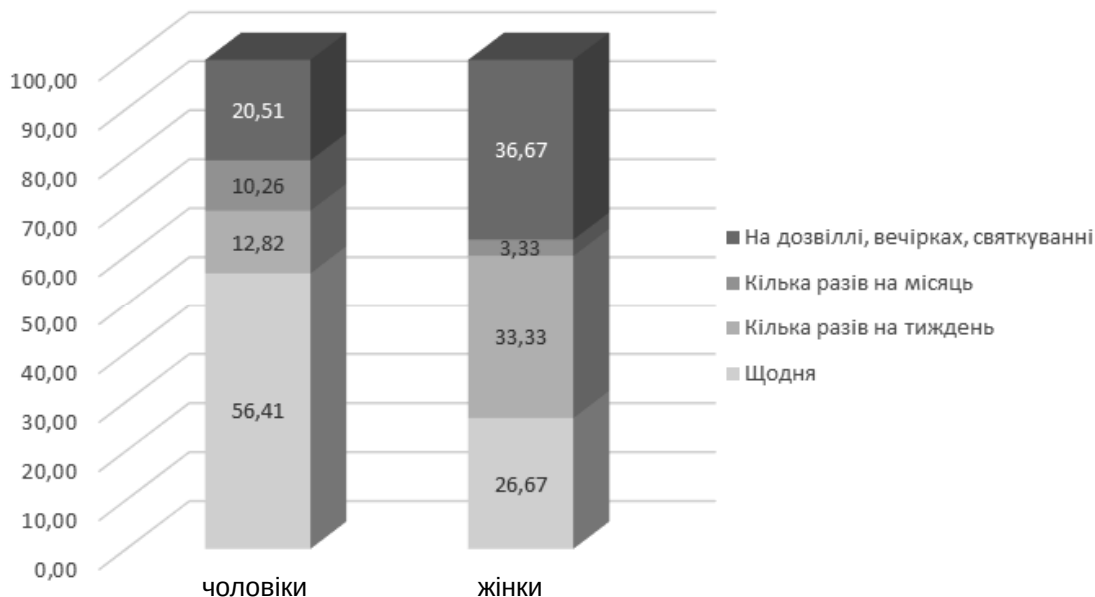

Рис. 2. Кратність куріння звичайних сигарет з-поміж чоловіків і жінок молодого віку Львівської області (%).

Вік початку куріння в середньому становив 18 років, мінімально – 13, а максимально – 40. Доволі оптимістичним є той факт, що (98,15±0,67) % курців свідомо розуміли шкідливий вплив куріння на власний організм. Проте, на жаль, (1,85±0,67) % частково усвідомлювали негативний вплив куріння на здоров'я (рис. 3).

Рис. 3. Усвідомлення курців про негативний вплив куріння звичайних сигарет на здоров'я (%).

Більшість респондентів ((37,96±4,67) %) не змогла дати чітку відповідь про свою причину початку куріння. Проте (12,04±3,13) % опитаних вказали, що вперше закурили за компанію, на дозвіллі, вечірках чи святкуванні; (11,11±3,02) % осіб – для заспокоєння нервів, через стрес або депресію; (9,26±2,79) % – через інтерес і цікавість, спробувавши як розвагу. При цьому 29,63 % анкетованих вказали інші причини, які спостерігали рідше, а 5,56 % респондентів називали кілька причин одразу.

Наступним етапом роботи був аналіз вивчення результатів анкетування щодо використання

пристроїв для нагрівання тютюну (IQOS, Glo). Як вже зазначалось, (11,71±1,59) % респондентів вживали тютюн за допомогою даних пристроїв. Відтак з-поміж них частота застосування новітніх пристроїв для нагрівання тютюну становить: (47,92±2,47) % – щодня; (14,58±1,74) % – кілька разів на тиждень; (20,83±2,01) % – кілька разів на місяць; (16,67±1,84) % – на дозвіллі, вечірках, святкуванні. Кратність вживання також має певні відмінності залежно від статі (рис. 4). Зокрема, серед чоловіків щодня використовували альтернативний спосіб куріння (42,86±3,50) % осіб, тоді як з-поміж жінок – (55,00±3,43) %.

Якщо порівнювати куріння пристроїв для нагрівання тютюну із курінням звичайних сигарет, то помітно, що жінки молодого віку Львівської області також віддавали перевагу традиційним способам вживання тютюну: (14,29±2,41) % порівняно з (9,52±2,41) % жінок, які курили за допомогою систем нагрівання IQOS, Glo. Проте кратність використання IQOS, Glo є більшою – їх курили щодня в 2 рази частіше, ніж традиційні сигарети ((55,00±3,43) і (26,67±3,05) % жінок з-поміж споживачів даного типу тютюнових виробів відповідно).

Згідно з опитуванням, середнє значення викурених стіків для IQOS і Glo складає 5 (2; 10) за один день при використанні систем нагрівання тютюну. При цьому мінімальна кількість викурених стіків становила один стік на 2 дні, а максимальна – 20 на день. При порівнянні середнє значень викурених стіків залежно від статі та з курінням звичайних сигарет, виявлено, що чоловіки курили в середньому 4 стіки на день, а жінки – 5 на день. Це в 2,5 рази більше для жінок (2 сига-

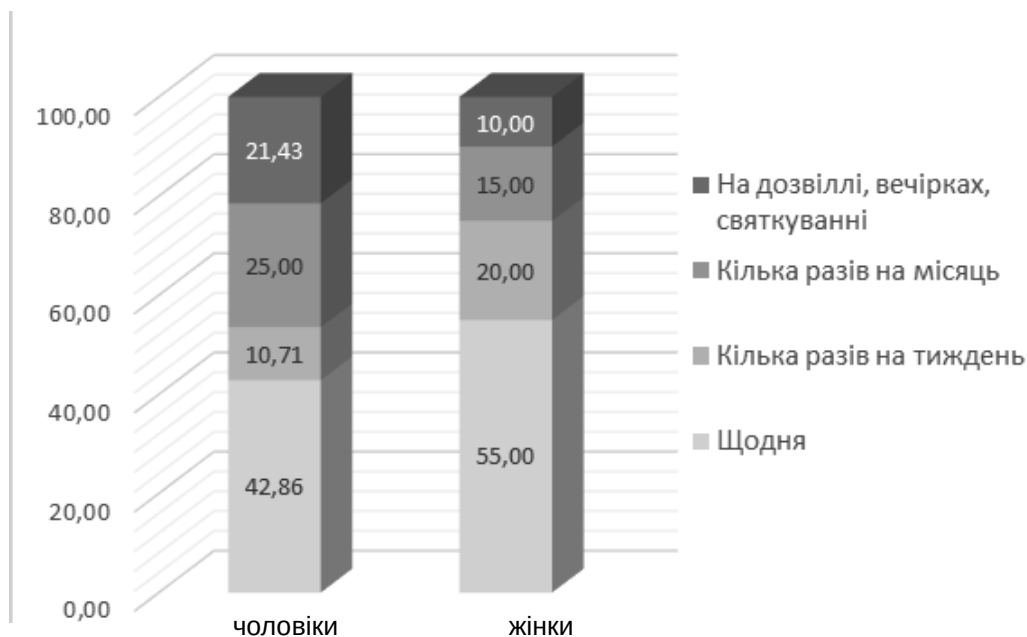

Рис. 4. Кратність використання пристроїв для нагрівання тютюну з-поміж чоловіків і жінок молодого віку Львівської області (%).

рети і 5 стіків), ніж при курінні традиційних сигарет. При цьому необхідно враховувати, що стіки для систем нагрівання тютюну містять нікотин у тій самій кількості, що й звичайні сигарети.

Активний маркетинг, безкоштовні тест-драйви, реклама новітніх способів вживання тютюну, твердження у їх безпеці для користувачів призводить до зростання їх популярності. Згідно з результатами опитування, щотижня споживачі систем нагрівання тютюну (IQOS і Glo) витрачали на тютюнові вироби від 15 до 350 грн. Це без урахування коштів на купівлю самого пристрою. Ціна на офіційному сайті IQOS становить 999–2199 грн, а пристрою Glo – 600–1500 грн.

При вивченні думок споживачів IQOS і Glo щодо доступності їх при купівлі, з'ясовано, що за десятибальною шкалою (1 – недоступно, 10 – доступно) респонденти визначали середнє значення доступності на рівні 8,5 (6; 10) бала, що є менш доступним при порівнянні з традиційними сигаретами.

Вік початку куріння IQOS і Glo в середньому становив 29,5 року, мінімально – 17 років, максимально – 42 роки.

Опитування доводить (рис. 5), що (72,92±2,19) % курців розуміли небезпеку впливу на здоров'я використання пристроїв для нагрівання тютюну; (20,83±2,01) % – частково усвідомлювали негативний вплив куріння на здоров'я; а (6,25±1,20) % вважали, що дані пристрої є безпечними. Тобто, порівняно з опитаними курцями звичайних сигарет, споживачі новітніх способів куріння в 14,6 раза більше не усвідомлювали ризиків їх використання та впливу на власне здоров'я.

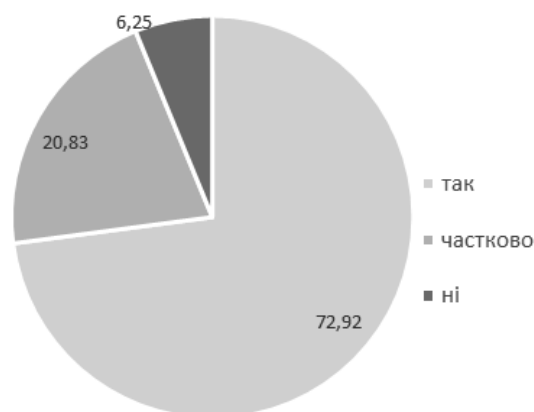

Рис. 5. Усвідомлення споживачів новітніх методів куріння Львівської області про їх негативний вплив на здоров'я (%).

Мотивацією для початку використання альтернативних способів куріння для (72,92±2,19) % респондентів була заміна куріння традиційних сигарет; (6,25±1,20) % спробували їх як розвагу і через цікавість, тоді як (14,58±1,74) % осіб не змогли дати чіткої відповіді на питання, що змусило розпочати їх вживати.

Висновки

1. 3-поміж опитаних осіб віком 18–44 роки, які проживають у Львівській області, (34,39±2,35) % вживали тютюнові вироби.

2. Серед споживачів тютюнових виробів (26,34±2,18) % курили традиційні сигарети; (24,15±2,11) % – кальян; (11,71±1,59) % – системи нагрівання тютюну IQOS і Glo; (9,02±1,42) % – сигарелли або сигари і (6,34±1,42) % – електронні сигарети.

3. Більшість користувачів систем нагрівання тютюну ($(20,83 \pm 2,01)$ %) усвідомлювала частково, а $(6,25 \pm 1,20)$ % – зовсім не усвідомлювали небезпеку впливу на здоров'я даних виробів. Якщо порівнювати відповіді курців звичайних сигарет, то серед опитаних не було жодної особи, яка б не розуміла шкоди куріння на здоров'я, а лише $(1,85 \pm 0,67)$ % частково її не усвідомлювали. Як показує анкетування, споживачі новітніх способів куріння в 14,6 разів більше не усвідомлювали ризиків їх використання та впливу на власне здоров'я.

4. Існує потреба в науковому опрацюванні системи попередження новітніх методів вживання тютюнових виробів з-поміж молодого населення та запровадження правил контролю за тютюном та новими пристроями для куріння на законодавчому рівні.

Перспективи подальших досліджень. Аналіз видів нікотинової залежності серед населення молодого віку та розробка системи попередження новітніх методів вживання тютюнових виробів з-поміж молодого населення.

Список літератури

1. Всесвітня організація охорони здоров'я : веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/tobacco>.
2. Глобальне опитування дорослих щодо вживання тютюну (Global Adult Tobacco Survey [GATS]). – К., 2017. – 240 с.
3. Добрянська О. В. Куріння електронних сигарет як чинник ризику для здоров'я сучасних підлітків / О. В. Добрянська // Здоров'я ребенка. – 2018. – Т. 3, № 5. – С. 456–461. DOI 10.22141/2224-0551.13.5.2018.141559.
4. Жуковська В. М. Соціально-етичні дисонанси у торгівлі тютюновими виробами та алкогольними напоями [Електронний ресурс] / В. М. Жуковська // Підприємництво і торгівля. – 2017. – Вип. 21. – С. 111–118. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Torg_2017_21_22.
5. Кваша Е. А. Продукты нагрева табака – шаг вперед для уменьшения вреда или новая проблема в борьбе с курением / Е. А. Кваша, О. В. Срибная // Медицинская газета «Здоров'я України 21 сторіччя». – 2019. – № 10 (455). – С. 10.
6. Січкоріз О. Є. Впровадження у процес навчання фахівців первинної ланки медичної допомоги Волинської області сучасних знань з інтегрованого ведення випадків гіпертензії та цукрового діабету / О. Є. Січкоріз, Т. Г. Гутор, О. Р. Ковальська // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2019. – № 3. – С. 103–108.
7. Український Центр контролю над тютюном (Ukrainian Center for Tobacco Control) : веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tobaccocontrol.org.ua/about-center/>.
8. Якість життя студентів-курців у порівнянні з студентами-некурцями та студентами-вейперами / В. І. Пономарьов, В. І. Вовк, В. Дунаєв та ін. // Чоловіче здоров'я, гендерна та психосоматична медицина. – 2017. – № 1–2. – С. 118–120.
9. Bogomolov A. Ye. Characteristic of nicotine delivery devices – electronic cigarettes – as a tool to fight against tobacco dependence / A. Ye. Bogomolov // Запорожский медицинский журнал. – 2018. – Т. 20 (107), № 2. – С. 275–279.
10. Goodchild M. Global economic cost of smoking-attributable diseases / M. Goodchild, N. Nargis, E. Tursan d'Espaignet // Tobacco Control. – 2018. – Vol. 27 (1). – P. 58–64. DOI: 10.1136/tobaccocontrol-2016-053305.

References

1. Vsesvitnia orhanizatsiia okhorony zdorovia [World Health Organization: website]. Retrieved from: <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/tobacco>.
2. (2017). *Hlobalne opytuvannia doroslykh shchodo vzhivannia tiutiunu* [Global adult tobacco survey]. Kyiv [in Ukrainian].
3. Dobryanska O.V. (2018). *Kurinnia elektronnykh syharet yak chynnyk ryzyku dlia zdorovia suchasnykh pidlitkiv* [Electronic cigarette smoking as a health risk factor for modern adolescents]. *Zdorovye rebenka – Child's Health*, 5 (3), 456-461 [in Ukrainian].
4. Zhukovska, V.M. (2017). *Sotsialno-etychni dysonansy u torhivli tiutiunovymy vyrobamy ta alkoholnymy napoiamy* [Social and ethical dissonances in trade of tobacco products and alcoholic beverages]. *Pidpriemnytstvo i torhivlia – Entrepreneurship and Trade*, 21, 111-118 [in Ukrainian].
5. Kvasha, E.A., & Sribnaya, O.V. (2019). *Produkty nagreva tabaka – shag vpered dlya umensheniya vreda ili novaya problema v borbe s kurenim* [Tobacco heating products – a step forward for harm reduction or a new challenge in smoking control]. *Medychna hazeta «Zdorovia Ukrainy 21 storichchia» – Medical newspaper «Health of Ukraine of the 21st century»*, 10 (455), 10 [in Ukrainian].
6. Sichkoriz, O.Ye., Gutor, T.G., Kovalska, O.R., & Rimarenko, K.P. (2019). *Vprovadzhenia u protses navchannia fakhivtsiv pervynnoi lanky medychnoi dopomohy Volynskoi oblasti suchasnykh znan z intehrovanoho vedennia vypadkiv hipertenzii ta tsukrovoho diabetu* [Introduction of modern knowledge on integrated case management of hypertension and diabetes into the process of professional training of primary care specialists of the Volyn region]. *Visnyk sotsialnoi hihieny ta orhanizatsii okhorony zdorovia Ukraini – Bulletin of Social Hygiene and Health Care Organization of Ukraine*, (3), 103-108 [in Ukrainian].
7. *Ukrainskyi tsentr kontroliu nad tiutiunom* [Ukrainian Center for Tobacco Control]. Retrieved from: <http://tobaccocontrol.org.ua/about-center/> [in Ukrainian].
8. Ponomarov, V.I., Vovk, V.I., Dunayev, V., Matviyenko, Zh.I., & Chernenko, M.Ye. (2017). *Yakist zhyttia studentiv kurtsziv u porivnianni z studentamy nekurtsiamy ta studentamy veiperamy* [Quality of life of smoking students in comparison with non-smoking students and vaper students]. *Choloviche zdorovia, henderna ta psykosomatychna medytsyna – Men's Health, Gender and Psychosomatic Medicine*, 1-2, 118-120 [in Ukrainian].

9. Bogomolov, A.Ye. (2018). Characteristic of nicotine delivery devices – electronic cigarettes – as a tool to fight against tobacco dependence. *Zaporozhskiy meditsinskiy zhurnal – Zaporozhye Medical Journal*, 2, 20 (107), 275-279.

10. Goodchild, M., Nargis, N., & Tursan d'Espaignet, E. (2018). Global economic cost of smoking-attributable diseases. *Tobacco Control*, 27 (1), 58-64. DOI: 10.1136/tobaccocontrol-2016-053305.

PREVALENCE OF TOBACCO PRODUCT USE AMONG THE YOUNG POPULATION IN LVIV REGION

T. H. Gutor, S. P. Kozij-Bredelyeva

Danylo Halytsky Lviv National Medical University, Lviv, Ukraine

Purpose: analysis of the spread of tobacco consumption among the young population of Lviv region.

Materials and Methods. The results of sociological selective anonymous questioning among young people (n=410, aged 18–44) in Lviv region as to the prevalence of tobacco goods' use and popularity of modern methods of smoking are presented.

Results. In the course of research it was clarified that along with the appearance of modern systems of tobacco heating, the number of supporters of traditional cigarettes among young people in Lviv region, doesn't decrease. On the contrary, the IQOS and Glo smokers acceded to them. It was determined that every third young individual in Lviv region (34.39 ± 2.35 %) uses the tobacco products. In Ukraine, the devices for tobacco heating have firstly appeared on sale in 2016 (IQOS), 2018 (Glo), while a number of persons who use them, grows constantly. We determined that (11.71 ± 1.59 %) of IQOS and Glo, out of all respondents use tobacco goods for heating, for all this, among them (47.92 ± 2.47 %) use them every day. It was also defined that the prevalence of alternative methods of tobacco goods' use among young women increases considerably.

The research showed, that (72.92 ± 2.19 %) of respondents indicate the main cause when they start using these goods as a method of replacing the traditional cigarettes. The other respondents tried perceiving them as a pastime (game). Taking into account the interest of young people to these goods (its production is being constantly improved – it concerns the renewal (renovation) of design, sizes, forms as well the conveniences of use – the work duration without recharging a battery, etc.) Among those who were interviewed, (6.25 ± 1.20 %) persons who use these devices do not fully aware the risks for their health. Smokers of traditional cigarettes (1.85 ± 0.67 %) who were interviewed, understand but partly the affect of smoking on their bodies.

Conclusions. This work gives reasons for the need of scientifically-grounded work-out of prevention system of modern methods of tobacco products use among the young people and introduction of control rules and regulations as to tobacco and new devices for smoking on legislative level.

KEY WORDS: prevalence of smoking; tobacco products; the latest tobacco heating systems; the effects of smoking on the body.

Рукопис надійшов до редакції 21.09.2020 р.

Відомості про авторів:

Гутор Тарас Григорович – кандидат медичних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної медицини, економіки та організації охорони здоров'я Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького; тел.: +38(067) 370-27-81.

Козій-Бредельєва Світлана Павлівна – старший викладач кафедри соціальної медицини, економіки та організації охорони здоров'я Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького; тел.: +38(067) 679-56-12.